

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא/ב

מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה

ספר נר מצוה עמוד כב

אם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטילה ההדלקה, היו קובעין חנוכה. כי מה שחייב להודות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס ובשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה, כי אין המצוה הנאה אל האדם. ולפי הדברים אשר בארנו למעלה, כי כוונת היונים לבטל התורה והקדושה של ישראל, כי המצוה לנו היא המעלה שכלית האלקית, ובדאי בטול התורה הוא בטול ישראל. ומצוה זאת גם כן היא בבית המקדש, אשר כל כוונת היונים היה לבטל התורה השכלית והקדושה מישראל, ועיקר הקדושה הוא בית המקדש. ולפיכך קבעו הדלקת הנרות, זכר לנס שנעשה להם במצות ההדלקה:

ועוד יש לומר, שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה בשביל שהיו מנצחים את היונים, רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הזה על ידי נס שעשה זה השם יתברך ולא היה זה מכחם וגבורתם. ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה, שידעו שהכל היה בנס מן השם יתברך, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השם יתברך. ודוקא נס זה נעשה, כי עיקר רשעת היונים שטמאו את ההיכל, וכמו שאמרנו בכל מקום (עבודה זרה נב, ב) אבני המזבח ששקצו אנשי יון, וכן בכמה מקומות. והשם יתברך ראה רשעתם שטמאו היכל שלו, וגם כן גזרו שמד לבטל התורה ומצותיה, ונתן כח ביד חשמונאי שהם כהנים עובדי השם בהיכלו, ואלו נצחום דוקא ולא אחרים, כאשר נצחום טהרו את המקדש. וכאשר לא היה להם שמן, נעשה להם נס שיוכלו לטהר ולחנך הבית. ולכך נקרא חנוכה, שהיו מחנכין את בית המקדש אחר שטמאו אותו בני יון. ולפיכך, הנס הזה שנעשה בשמן הוא הנצחון שנצחו ישראל היונים, כי הניצוח היה בשביל שטמאו את ההיכל והשם יתברך רצה בעבודת ישראל ולכך נעשה הנס בנרות כי היונים היו מטמאים את ההיכל שכך כח יון מיוחד להתגבר על ההיכל יותר מכל האומות, וסימן לדבר היכל עולה למספרו ס"ה ויון מספרו ס"ו להורות כי יש למלכות יון כח גובר על ההיכל ובזה מטמאים את בשביל שטמאו את ההיכל והשם יתברך רצה בעבודת ישראל:

ולכך נעשה הנס בנרות, כי היונים היו מטמאים את ההיכל, שכך כח יון מיוחד להתגבר על ההיכל יותר מכל האומות. וסימן לדבר, היכל עולה למספרו ס"ה ויון מספרו ס"ו, להורות כי יש למלכות יון כח גובר על ההיכל ובזה מטמאים את ההיכל, כי מצד ההיכל בלבד גובר עליו כח יון. ולכך כשגברו על ההיכל, טמאו את כל השמנים שבהיכל. ודוקא שמנים, כי השמן הוא מיוחד לקדושה. וראיה לזה, שבשמן מקדשין ומושחין הכל (שמות ל, כד לג) והוא עיקר הקדושה, ואף בזה שלטו יון וטמאו את כל השמנים:

הנצחון ע"י כהונה וקדושת קה"ק:

ולא נשאר רק פך אחר קטון שהיה מונח בחותם של כהן גדול. כי כהן גדול יש לו קדושה על קדושה, כי כהן גדול נכנס לפני ולפנים הקדשים, וזה קדושה על קדושה, ומצד זה אין ליונים כח על ההיכל. ובשביל מעלה זאת, שהיא קודש הקדשים, לא היו יכולים לשלוט יון באותו פך קטון שהיה בחותמו ובהסתור של כהן גדול. כי באות הה"א של היכל שיש בה הצירי יש יו"ד נחה, והיא יו"ד נעלמת שנשמע בקריאת הצירי. והוא מורה על מעלה עליונה נסתרת שיש בהיכל, והיא מעלת קודש הקדשים. ובזה לא שלטו היונים, כי היו"ד שהיא נח נעלם מורה על קודש הקדשים שהוא נסתר ונעלם בהיכל, ושם לא שלטו על קודש הקדשים שהוא נסתר. אבל הכהן שולט אף על קודש הקדשים, שהרי כהן גדול נכנס לקודש הקדשים.

ספרא פרשת בחוקותי פרק א

נתתי גשמיכם בעתם. ברביעיות אתה אומר ברביעיות או אינו אלא בערבי שבתות אמרו אפילו שנים כשני אליהו וגשמים יורדים בערבי שבתות אינו אלא סימן קללה. הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית. מעשה בימי הורדוס שהיו גשמים יורדים בלילות. בשחרית זרחה חמה ונשבה הרוח ונתנגבה הארץ והפועלים יוצאים למלאכתם ויודעים שמעשיהם לשם שמים. ונתתי גשמיכם בעתם בלילות שבתות. מעשה בימי שמעון בן שטח בימי

שלמציון המלכה שהיו גשמים יורדים מלילי שבת ללילי שבת עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים. ועדשים כדינרי זהב. וצררו מהם חכמים והניחום לדורות הבאים להודיע כמה חטא גורם לקיים מה שנאמר עוונותיכם הטו אלה וחטאתיכם הסתירו פנים מכם משמוע מנעו הטוב מכם:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כא/א

מתקנת יהושע בן גמלא ואילך דאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה מאי דרוש ולמדתם אותם ולמדתם אתם התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש כי מציון תצא תורה ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו מבעיט בו ויצא עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף פב/ב

אמר רב יהודה בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולא למנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים עד שבא שמעון בן שטח ותיקן כל נכסיו אחראין לכתובתה: תניא נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולא למנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות היו עושות אותה עביט של מימי רגלים ועדיין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתיך וצאי עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה:

משנה מסכת אבות פרק א

(ח) יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר, אל תעש עצמך כעורךי הדיין. וכשיהיו בעלי דינין עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים. וכשנפטרים מלפניך, יהיו בעיניך כזכאין, כשקבלו עליהם את הדין: (ט) שמעון בן שטח אומר, הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדבריך, שמא מתוכם ילמדו לשקר:

ספר דרך חיים - פרק א משנה ח

גם דברי הזוג הזה דבריו מסודרים עם הזוג שלפניו, כי הזוגות שלפניהם תקנו את האדם עם הבריות הקרובים אליו ולכך אמר עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות וכל זה שייך אל האדם, וכמו שתקנו הזוג ג"כ שלפניהם ביתו כראוי. כי ראשון צריך לתקן עצמו, וזהו תיקון אנטיגנוס איש סוכו, ואח"כ תקון ביתו וזה תיקון הזוג הראשון, ואח"כ התיקון עם הבריות שהם חוץ לביתו והם גם כן שייכים אליו כמו הרב והחבר ושאר כל אדם וזהו תיקון הזוג השני כי צורך גדול אל האדם הרב והחבר, ואח"כ תיקון הזוג השלישי איך תהיה ההנהגה עם בני אדם כמו הדיין שהוא דיין ושופט על הצבור. והראשונים תקנו את האדם איך ינהג עם הבריות עם אשר יותר גדול ממנו כמו שהתבאר, ובא הזוג הזה גם הזוג שאחריו ותקנו את האדם איך ינהג הגדול עם הבריות אשר הם למטה הימנו במדריגה, והגדול הוא על שני פנים האחד הוא הדיין וזה תיקון הזוג הזה, והשני הוא בעל השררה, ודבר זה תיקון הזוג שאחריו עד שהכל יתוקן מה ששייך לאדם. אבל אין הדיין או בעל השררה יש לו חבר אל אשר למטה ממנו הם הנדונים או העם אשר תחתיו. ומכל מקום אף כי אין זה דומה אל תיקון האדם עם בני ביתו וחבירו ושכינו אשר זכרו הזוגות שלפני זה שכל אלו יש לאדם שייכות אליהם לגמרי, ותקון ההנהגה הזאת עם אלו הוא נקרא תקון האדם עצמו מפני שאלו שייך האדם אליהם ביותר, מכל מקום במה שהוא דיין על הצבור יש לדיין חבר אל אשר הוא דיין עליהם ג"כ, ותיקון הנהגה זאת ג"כ הוא תיקון האדם. ולפיכך כמו שתקנו הזוגות הראשונים את האדם עם הבריות אשר האדם שייך אליהם, בא הזוג הזה לתקן ההנהגה של הדיין עם הבריות, שגם בזה יש אל האדם שייכות אל הבריות, ואם שאין זה הצירוף כמו בראשונים כל כך שהוא צורך האדם לגמרי הרב והחבר ותקון הזה ג"כ באהבה וביראה כמו שהתבאר:

(י) שְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן קָבְלוּ מֵהֶם. שְׁמַעְיָה אָמַר, אֶהוֹב אֶת הַמְּלָאכָה, וְשָׂאָה אֶת הַרְבָּנוֹת, וְאֵל תִּתְּנֵנִי לְרָשׁוֹת:
(יא) אַבְטָלְיוֹן אָמַר, חֲכָמִים, הִזְהָרוּ בְּדַבְרֵיכֶם, שְׂמָא תַּחֲבוּ חוֹבַת גְּלוֹת וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מֵיַם הַרְעִים, וְיִשְׁתּוּ הַתְּלַמִּידִים
הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ, וְנִמְצָא שֵׁם שְׂמַעְיָה מִתַּחֲלָל:

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מט/ב

תנו רבנן כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה ומעלין להן תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית לעז להם בחכמת יונית אמר להן כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפרניו נזדעזעה א"י ארבע מאות פרסה אותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חזירים וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית

תלמוד בבלי מסכת יומא דף עא/ב

תנו רבנן מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והוא אזלי כולי עלמא בתריה כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן ייתון בני עממין לשלם אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן:

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו/ב

מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים מאן אינון שמעיה ואבטליון היינו דכתיב נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יט/א

דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרים משקין ואמרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה ונדוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארו

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לה/ב

אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרעפיק חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון אבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל שמא יום המעונן הוא הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת

ספר תקנת השבין - אות ה

והחשמונאים שתיקנו מדת ההוד זכו למלכות, רק לפי שהם לקחוה בשבט מושלים נענשו, ובאמת בימי בית שני שהיה פקידה בעלמא לא היה ראוי מלכות לישראל ועל כן לא מלך מלך מבית דוד, ועל ידי שהם לקחו מלכות דממשלה לעצמם ולא על פי נביא נענשו על ידי הורדוס שהאביד כל זכר למו ובא המלכות לעבדים שאין ראויים למלכות כלל, ואז נבחר הלל שהוא מנוקבתא דבית דוד לנשיא שהיה בתחילת מלכות הורדוס שהיה מאה ושלוש (שנים) בפני הבית והלל ובניו מאה בפני הבית כמו שאמרו ז"ל (עבודה זרה ט'.), ובספר עשרה מאמרות כתב דעשו

זה למלאות מקום המלכות ועל כן ירשו בניו אחריו כמשפט המלוכה עיין שם:
והם ממלכי רבנן כי הלל ראש לחכמי המשנה ואמרו (סנהדרין י"א). דהיה ראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו
ע"ה ועיין שם במהרש"א בחידושי אגדות הטעם, והספידוהו שם תלמידו של עזרא כי גם אעזרא אמרו (שם כ"א סוף
ע"ב) דהיה ראוי שתנתן תורה על ידו כמשה, ושניהם עזרא והלל יסדו תורה בארץ ישראל אחר שנשתכחה כמו
שאמרו בסוכה (כ' סוף ע"א) אלא שעזרא עיקר מה שיסד היה תורה שבכתב על כן אמר שתנתן תורה, אבל הלל
עיקר יסודו היה תורה שבעל פה על כן אמר שתשרה שכינה דגילוי תורה שבעל פה הוא על ידי השראת שכינה, ועל
ידי זה נתגלה למשה רבינו ע"ה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש:
ועזרא היה עם נחמיה יחד ראשי הדור כמו שאמרו בסנהדרין (ל"ו.), ושניהם ראשי אנשי כנסת הגדולה וראשי מביאי
גאולה דבית שני לעולם שהוא אתערותא דלתתא דהופעת אור הגאולה הנזכר לעיל (סימן ד'), וכל ענין נחמיה כלול
בעזרא דעל כן נקרא ספר נחמיה על שם עזרא כמו שאמרו בסנהדרין (צ"ג ע"ב) אף דשם נתן טעם על זה לעונש
דנחמיה, סוף סוף הרי כלול כל ספרו שהוא חקיקת דברי חכמתו שחידש בעולם על שם עזרא והרי כלול בו ועל כן
עשו עזרא לעיקר בכל מקום לנתינת התורה על ידו וליחס הלל לתלמידו:
והנה הלל היפך עזרא ואנשי כנסת הגדולה ששקדו להוסיף סייגות וזההירו על זה (כנ"ל סימן ד'), אבל הלל לא היה
רוצה בריבוי הסייגות כמו שאמרו לענין שמונה עשר דבר עיין שבת (י"ז.) ובתוספות (שם י"ד סוף ע"ב ד"ה ואילו)
מהתוספתא ועיין שם (קנ"ג ע"ב ד"ה בו ביום) ועיין רש"י דפלוגת רבי אליעזר ורבי יהושע לענין שמונה עשר דבר
ורבי אליעזר שמותי מתלמידי בית שמאי כמו שכתבו תוספות (שם ק"ל ע"ב) ד"ה דרבי אליעזר אמר על זה לשבח
אבל רבי יהושע מבית הלל אמר לגנאי דמחקו סאה על ידי ריבוי סייגות וכן בכל מקום בית הלל לקולא, ואף על פי
שהוא נקרא תלמידו של עזרא ולא למד לפניו רק שהיה הולך בעקבותיו והיינו בענין העונה והחסידות שתארוהו
שם וכל אחד לפי דורו, בדור עזרא היו צריכים להרבות סייגות ובזה היה חסידותו גם ענוותו שאין מספיק לפי
שפלותם מצות התורה לבד וזהו תיקון הבעל תשובה דלהבא, אבל אחר כך שמתניהו תיקון ההוד, ואחריו בא הלל
מזרעא דדוד שהקים עולה של תשובה ועורר תיקון מדת התשובה מצד תיקון ההוד והזיו המאיר בה שהוא התיקון
דלשעבר שיהיה זדונות כזכויות אין צריך עוד לריבוי סייגות מעתה לשמירה דלהבא, מאחר שגם הזדונות שבו
זכויות וניתקן לשעבר גם כן ועל כן בהופעת אור הזה על ידו אז לא הוצרך עוד לריבוי סייגים:

ספר פרי צדיק לחנוכה - אות א

והנצוח שלהם בא על ידי שהיה בהם בחינת מדת מלכות, והיינו שהיו שורש מלכות פה תורה שבעל פה רק בינאי
שנזרקה בו כו', וביטל כל תורה שבעל פה כמו שאמרו בקידושין שם והוא לקח המלכות רק על ענין שבט ממשלה
לכך נענש וכלתה זרעו של ינאי מלכא שהתחילה מלכות הורדוס. ואז התחיל שלשלת הלל ובניו שהתחילה מאה
שנה בפני הבית כמו שאמרו (שבת טו.) וסמוך לאותו זמן כלה זרע חשמונאים. (על' תוס' כתובות ז' ע"ב ד"ה הורוה)
ודברי הרמב"ן ז"ל בודאי גם כן אמת שבצירוף מה שנתחבר ינאי לצדוקים וכפר בתורה שבעל פה ושוב לא היה
מלכות מכח התורה דכתיב בי מלכים ימלוכו כמו שהיה בשעת הנס שהיו החשמונאים שורש תורה שבעל פה בחינת
מלכות והיו אז מחוקק שהיו מנוקבתא מיהודה וכמו שאמרנו. וכיון שהוא ינאי כפר בתורה שבעל פה הרי עבר על
מה שנאמר לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו ונגזר על זרעו שיכלה וכמו שכתב הרמב"ן:

ספר דובר צדק - פרשת אחרי מות אות ד

ולכך בעולי גולה היה עזרא העיקר לגבי נחמיה כהן גדול מעולה ממלך דכהנים ברזא דיראה כמו שנאמר (מלאכי ב',
ה') ואתנם לו מורא ויראני ומלכות בית דוד תוקף האהבה דשיר השירים כנודע, ולכך היה מלכות בכהנים בבית שני,
ובסוף ספר יוסיפון גם בקבלת הראב"ד פירוש נועם וחובלים על ממשלת הנשיאים מבית דוד והחשמונאים, והוא
גם כן אמת והכל אחד עם דרש הגמרא, ועיין שם דפירשו כלי רועה אוילי על העבדים מהורדוס הוא בסוד עבדי
שלמה שנתבאר לעיל כשנתהפך הכתר מכהונה למלכות אצל ינאי שהוא הראשון הנקרא בשם מלך, ואז אמרו לו
הנח כתר כהונה וכו' (קידושין ס"ו.), כי אלו שנים כל זמן שאין מבורר יחודם כמו שיהיה לעתיד אז הוא כמו שני
הפכים ונולד להם פסול וטענה על כתר כהונה ושאינו מזרע של אהרן ומצד זה נמשך ממשלת העבדים והם גרמו
חורבן הבית כמו שאמרו ז"ל (סוטה מ"א ע"ב) על שהחניפו לאגריפס, כי הודו בני ישראל להתפשטות גדר מלכות זה
עד שיגיע גם לעבדים להיות כאחינו וזה גורם חורבן כמו שכתבתי לעיל בשלמה המלך ע"ה רק דהם באדום, כמו
ששמעתי דכהן ומלך הם בפרט מוח ולב, כמו שאמרו בספר יצירה (פרק ו') דלב מלך בגוף: